

**ПЕРЕРобКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ
РЕМІСНИКАМИ ГУЦУЛЬЩИНИ НАПРИКІНЦІ XIX –
ПОЧАТКУ XX СТ. (НА ПРИКЛАДІ ГАЛИЦЬКОЇ ГУЦУЛЬЩИНИ)**

У статті наводяться статистичні та аналітичні дослідження ремесел Гуцульщини, що здійснювали переробку сільськогосподарської продукції впродовж другої половини XIX – першої третини XX ст., на прикладі галицької Гуцульщини. Вказується місце та роль ремісництва цієї спеціалізації на загальному фоні ремісничої справи як у межах краю, так і на фоні Станіславщини. Наводиться класифікація населених пунктів галицької Гуцульщини за інтенсивністю та ареалами поширення восьми ремісничих спеціальностей. Встановлено періоди становлення та розвитку ремесел, що займались переробкою сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: Гуцульщина, ткацтво, кушнірство, шевство.

Переробка сільськогосподарської продукції відбувалась на Гуцульщині впродовж багатьох століть, що було пов'язано з потужним розвитком тваринництва та, незначною мірою, – землеробством. Незважаючи на велике зацікавлення дослідників проблемами ремісництва Гуцульщини, комплексної праці, яка б базувалася не тільки на описі самих технологій, особливостей виробництва та готової продукції, але й на статистичних даних, немає. Це й послужило метою написання цієї статті, де відображається загальна картина розвитку такої галузі господарювання як переробка сільськогосподарської продукції ремісниками впродовж другої половини XIX – першої третини XX ст.

Як вже зазначалось, дослідженнями окремих аспектів особливостей, поширення та специфіки народних промислів та ремесел Гуцульщини з переробки сільськогосподарської продукції займались українські та

зарубіжні дослідники – Г.Горинь [4; 5], О.Никорак [10; 11], В.Грабовецький [6; 7], В. та М. Клапчуки [9], В.Сариуш-Залескі [26], В.Шухевич [15] та ін.

Особливу увагу дослідниками було звернуто на ткацтво, як один з найважливіших і найпоширеніших видів народних промислів та досліджуваній території. Багатий матеріал дають праці Я.Головацького [3], П.Чубинського [14] та Л.Готебйовського [20].

Особливе значення, з уваги на методику дослідження, має праця О. Кольберга «Покуття» [22], де автор дає визначення особливостей тканин окремих етнографічних районів другої половини ХІХ ст.

З літературних джерел кінця ХІХ – початку ХХ ст. окремої уваги заслуговують праці, пов'язані з діяльністю членів Етнографічної комісії НТШ у Львові В.Гнатюка, І.Франка, В.Шухевича та ін. Однією з перших є монографія В.Шухевича «Гуцульщина» [15]. В.Гнатюк [2] та І.Франко [17], досліджуючи домашній народний ткацький промисел, форми його організації, техніку виробництва, типи виробів, глибоко вникають в питання умов праці, соціального і економічного становища виробників, їх заробітків, форми збуту виробів. Характеризуючи дослідження цього періоду, не можна не відмітити повороту, який склався у проблематиці і виборі об'єкту досліджень в галузі народного ткацтва. Поряд з питаннями економічного характеру актуального значення набувають і ті, що стосуються художнього боку виробництва і специфіки творчості українського народу в даній галузі.

Однією з перших публікацій про народне килимарство Гуцульщини кінця ХІХ ст. є альбом зразків [29], який у 1881-1891 рр. було видано заходами Львівського промислового музею. Окремої уваги заслуговує цикл статей і рецензій І.Франка з питань килимарства і орнаменталістики [18]. В статті, написаній з приводу «Альбому вишивок» [19], І.Франко зазначає, що багатство українського народного орнаменту не в кількості орнаментальних форм, а в багатстві їх комбінацій, в різноманітності додаткових елементів, у способі групування орнаментальних форм у своєрідних комплексах та в умілому співставленні кольорів.

У 1926 р. з'являється стаття А.Зарембського, вступна частина якої є зведенням історіографічних матеріалів про українське килимарство. Тут же подаються описи процесів обробки сировини і характеристика типових для українського килимарства технік [8]. Д.Щербаківський [16] у своїй фундаментальній роботі дав широкий огляд джерел до історії килимарства на Україні, виявив найхарактерніші типи килимів і дав вичерпну характеристику їх орнаменту. Незначною є наукова література про виробництво вибивних тканин [3] та інформація про ремісників [1].

Тільки з позитивної сторони слід відзначити праці Г.Горинь [4], О.Никорак [10] та С.Сидорович [12]. Велике значення для пізнання українського народного ткацтва має монографія О.Никорак [11], в якій автор досліджує витоки і висвітлює розвиток українського народного ткацтва ХІХ-ХХ ст., впроваджує типологію тканих виробів, де значну увагу приділяє місцевим художнім особливостям західноукраїнських тканин.

Для підготовки статті використано дані статистичних довідників [23-25; 27-28], матеріали Державного архіву Івано-Франківської області [31], архіву Львівського відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії [30] та оригінальні матеріали автора.

Для загального пізнання проблеми, наведемо декілька відомостей про ремісничі справи Східної Галичини, де наприкінці ХVІІІ ст. нараховувалась, крім інших, і значна кількість ремісників, що займались переробкою сільськогосподарської продукції (17863 ткачів, 5313 шевців та ін.) [26, с. 2]. В 1842-1880 рр. кількість ткацьких підприємств в Галичині скоротилась з 3276 до 328 (у 10 разів !), а кушнірських – з 1273 до 433 (втричі), що було викликано економічною кризою 1970-х рр. [26, с. 104].

У 1902 р. на Гуцульщині функціонувала незначна кількість промислових підприємств, що переробляли с/г продукцію, проте, у першому десятилітті ХХ ст. вона зростає (табл. 1) [24, с. 213-214]. Якщо в Галичині приблизно у цей же час було зафіксовано 439 гарбарських (1334 робітники), 23724 шевських (31940 роб.), 847 римарських (1316 роб.), 349 щіткарських (690

роб.) та 3567 кушнірських (4653 роб.) майстерень, то на Гуцульщині загалом було лише 57 офіційно зареєстрованих ремісників цього профілю [21]. Однак, слід зауважити, що Гуцульщина славилась своїми ткацькими виробами, які виробляли понад 1200 ремісників.

Таблиця 1.

Промислові сільськогосподарські підприємства Гуцульщини у 1908 р.

Галузь господарювання	Повіт						Гуцульщина, всього	
	Косів		Надвірна		Печеніжин		К-сть	Чол.
	К-сть	Чол.	К-сть	Чол.	К-сть	Чол.		
Виробництво виробів зі шкіри, пір'я, волосся	40	92	9	18	8	8	57	118
Ткацькі майстерні	571	818	455	274	191	203	1217	1295
Разом:	611	910	464	292	199	211	1274	1413

За цією інформацією середня чисельність працюючих на 1274 ремісничих підприємствах складала лише 1,1, що свідчить про тіньове використання трудових ресурсів. Неправдоподібною є й картина по Надвірнянському повіті, де кількість підприємств є в 1,5 рази більшою, ніж задіяних на них ремісників. Якщо врахувати ту обставину, що економічний рівень всіх повітів був приблизно однаковим, що розвиток ткацтва і справді був максимально розвинутим на Косівщині, то зовсім неправдивою виглядає ситуація щодо переробки тваринницької продукції у Надвірнянському повіті, оскільки кількість вирощуваної тут худоби була навіть більшою. Та й така велика різниця у кількості ткачів також є сумнівною. Очевидно, ця спотворена статистика викликана недобросовісністю чиновників, що готували звіти.

Загалом переробкою сільськогосподарської продукції займалась незначна кількість населення. Так, у Косівському повіті (чисельність населення – 84 тис. чол.) – це 1,1 %, у Надвірнянському (79 тис. чол.) – 0,4 % та в Печеніжинському (37 тис. чол.) – 0,6 % усього населення. В цілому по галицькій Гуцульщині (200 тис. чол.) цей показник складав 0,7 %.

Станом на 1929 р. у галицькій Гуцульщині кількість ремісників, що переробляли сільськогосподарську продукцію, в черговий раз зменшилась, що було викликане важким економічним становищем у державі (табл. 2-3)

[23, с. 1463-1549; 30, ф. 1, оп. 2, спр. 243, арк. 12-47; 30, ф. 1, оп. 2, спр. 244, арк. 48-78; 31, ф. 2, оп. 7, спр. 1029, арк. 1; 31, ф. 2, оп. 7, спр. 1048, арк. 7].
 Якщо проаналізувати всі попередні статистичні дані, стає зрозумілим, що зі статистичного ряду випадають дані за 1908 р. по Косівському повіті. Очевидно, вони базувались на загальній кількості ткачів, враховуючи і незареєстрованих ремісників.

Таблиця 2.

Кількість ремісників по населених пунктах.

Населені пункти	Гарбарі	Квітниківі	Климарі	Кушніри	Лимарі	Різники	Ткачі	Шевці	Разом:
Березів Нижній								2	2
Березів Середній				2		1		1	4
Битків						3		3	6
Білоберезка				1					1
Брустури								1	1
Ворохта						4		7	11
Голови				1					1
Гринява						1			1
Делятин	1			5	1	12	2	8	29
Дземброня								1	1
Добротів						1			1
Дора				1		2		2	5
Жаб'є				6		4		6	16
Заріччя						1			1
Зелена								1	1
Ключів Великий				1				1	2
Косів	3		5	4		10	12	10	44
Косів Старий						1	1	2	4
Космач						2		2	4
Красна								1	1
Красноїлля				2				3	5
Криворівня								1	1
Кути	20	1	1	10	2	12	1	28	75
Кути Старі				1		3		1	5
Ланчин	1					5		7	13
Майдан Горішній								1	1
Майдан Середній								2	2
Микуличин						4		3	7
Москалівка				2		2		4	8
Микитинці				1				1	2
Надвірна				5	3	24		25	57
Ослави Білі				1				2	3

Пасічна						2		2	4
Печеніжин						5	1	4	10
Пістись			4			3		7	14
Пнів			1			4		6	11
Прокурава			1						1
Рожнів			2			3		5	10
Рожин Великий								1	1
Рибне								1	1
Слобода Рунгурська						1			1
Стопчатів								2	2
Стримба								1	1
Татарів						3		1	4
Устеріки								1	1
Шешори							1		1
Яблуниця (Косів.)			1					1	2
Яблониця (Надв.)								1	1
Яблунів						1		5	6
Яворів			1				3		4
Ямна						1		1	2
Яремче						3		7	10
Всього:	25	1	6	53	6	118	21	172	402

Таблиця 3.

Загальна кількість та питома вага ремісників по населених пунктах.

Професія	Загальна кількість	Кількість ремісників на один населений пункт
Гарбарі	25	0,3
Квітникарі	1	0,01
Килимарі	6	0,08
Кушніри	53	0,7
Лимарі	6	0,08
Різники	118	1,6
Ткачі	21	0,3
Шевці	172	2,2
Всього:	402	5,3

Нами проаналізовано стан справ по 8 спеціальностям офіційно зареєстрованих ремісників галицької Гуцульщини, що переробляли сільськогосподарську продукцію. Хочеться при цьому зазначити, що незареєстрованих ремісників по окремих населених пунктах було у декілька разів більше. Загалом на Гуцульщині було 402 патентованих ремісників, що складало 5,3 на один населений пункт. Ця кількість була незначною і виносила 4 % від кількості ремісників Станіславщини.

Найбільше ремісників цього профілю зафіксовано у Кутах (75 чол.), Надвірній (57 чол.) та Косові (44 чол.), а в 24 населених пунктах (31,5 %) їх

офіційно не зафіксовано. У Кутах було найбільше гарбарів, кушнірів, шевців та квітників, у Косові – килимарів та ткачів, у Надвірній – лимарів та різників худоби.

Переробкою сільськогосподарської продукції займалась найбільша кількість ремісників (табл. 4) з усіх офіційно зареєстрованих.

Таблиця 4.

Поділ ремісників за галузями господарства.

Галузь господарства	Побутове обслуговування	Будівництво	Лісопереробка	Переробка с/г продукції	Техніка	Громадське харчування	Всього
Кількість ремісників, чол.	180	103	208	402	142	38	1073
%	16,8	9,6	19,4	37,5	13,2	3,5	100,0

Найбільшого поширення тут набули (табл. 5) такі спеціальності як шевці (172 чол. або 42,8 %) та різники худоби (118 або 29,4 %).

Найдефіцитнішими, за офіційною статистикою, були такі спеціальності ремісників як квітникарі, килимарі та лимарі. Очевидно, що квітників справді мало було, а килимарів і лимарів було значно більше. Особливо популярним серед населення Косівського повіту було виготовлення килимів та килимових виробів.

Таблиця 5.

Чисельність ремісників, що займались переробкою сільськогосподарської продукції.

Спеціальність	Гарбарі	Квітникарі	Килимарі	Кушніри	Лимарі	Різники	Ткачі	Шевці	Всього
Кількість, шт.	25	1	6	53	6	118	21	172	402
%	6,2	0,2	1,5	13,2	1,5	29,4	5,2	42,8	100,0

У середині 1930-х рр. у галицькій Гуцульщині, як і в цілому по Станіславщині, кількість ремісників зменшилась внаслідок економічної

кризи, що обмежила селян у можливості розвивати свої промисли через незадовільний їх фінансово-економічний стан та високу конкуренцію. Працювала лише третина відомих у 1920-х рр. ремісників [27, с. 64].

У другій половині XIX – першій третині XX ст. для покращення освітнього рівня селян у справах ремісництва та набуття практичних навиків роботи на Гуцульщині проводились підготовчі курси, створювались ремісничі цехи тощо. Ще у 1882 р. у Косові функціонувала ткацька школа, де працював 1 вчитель, було 19 верстатів та навчалось 37 учнів (закінчило навчання 17 з них) [28, с. 77]. У Коломиї в 1903 р. засновано шевську школу, де навчався 31 учень та працювало 3 вчителів.

У вже згаданій Косівській школі ткацтва у 1906/1907 н. р. було 26 учнів та 5 вчителів [24, с. 188-189]. До I Світової війни в Косові діяла ткацько-промислова школа з 3-річним навчанням [13, с. 12-17]. За української влади в 1919 р. започатковано створення окремого кооперативу для виробництва та збуту домашнього промислу Гуцульщини та для відновлення промислової школи в Косові. З упадком української державності відпали усі ті плани.

Після війни починає відновлюватися ткацтво та килимарство. Але ж через недостачу якісної сировини килими вироблялись з так званої «псюрки», що її купували по гарбарнях. Такий килим не міг служити довше, як рік-два.

Спершу була вся ця продукція і збут майже виключно в українських руках. Однак згодом ткацько-килимарський промисел перейшов майже зовсім у єврейські руки, а наші ремісники стають наймитами, яких використовують чужинці в найгірший спосіб – низька заробітна плата, недостатнє соціальне забезпечення робітників, виплата бонами або надлишковим товаром, обман на мірі й вазі тощо. Вслід за цим пішов занепад якості килимів і їх мистецької вартості. На місце колишніх прекрасних, солідних килимів прийшли вироби низької якості. Все це відбувалося лише тому, що місцеві ремісники віддали цю важливу ділянку економічного життя в руки спекулянтів, у яких єдиною метою було збагачення, навіть за рахунок знищення вікових традицій та узорів гуцульського народного мистецтва.

У 1920-1930-х рр. у Делятині ремісники об'єдналися в український та польський Цехи ремісників.

В 1927 р. в Косові було створено гурток ткачів, килимарів і різьбярів кооперативу «Союз промисловців Гуцульщини», метою якого була організація всіх промисловців-митців Гуцульщини для покращення їхнього добробуту; розвиток і підвищення технічного, мистецького і торговельного рівня домашніх промислів; заснування фахово-промислової школи, яка дала б у майбутньому добрих та інтелігентних робітників; створення Музею старовини Гуцульщини. В 1933 р. для кооперативу працювало вже 22 робітники. Хоча кооператив і розвивався добре, проте треба було докласти чимало зусиль, щоб розбудувати його таким чином, щоб дати працю кільком десяткам нових робітників; відкрити кілька власних крамниць по великих містах; налагодити торгівлю за кордоном.

У XIX ст. народні промисли зберігали риси, характерні для натурального господарства, а вже з початку XX ст. відчутнішими стають зміни в їх структурі, технологічних процесах тощо. У кожній родині важливе місце займала переробка рослинної та тваринної сировини. Свідченням обробки льону, конопель та вовни є те, що ще до першої половини I тисячоліття н.е. відносяться знахідки прядильно-ткацького знаряддя.

На основі вище наведеного можна зробити наступні висновки:

1. Бурхливий розвиток ремісництва у Східній Галичині наприкінці XVIII – середині XIX ст. створив усі передумови для його розвитку, проте криза 1873 р. призвела до скорочення чисельності дрібних промислових підприємств наполовину. На межі XX ст. на Гуцульщині діяло лише 57 примітивних промислових підприємств, що переробляли сільськогосподарську продукцію.

2. У першому десятилітті XX ст. кількість дрібних і середніх підприємств промислових, торговельних та сфери послуг, а також зайнятих на них робітників зросла в декілька разів. На понад 1,2 тис. підприємствах працювало 1,4 тис. робітників, проте у ремісництві цих спеціальностей

Косівського повіту було задіяно лише 1,1 % населення, у Надвірнянському – 0,4 %, а в Печеніжинському повіті – 0,6 % усього населення.

3. Наприкінці 1920-х рр. на галицькій Гуцульщині офіційно зареєстрованих ремісників по 8 спеціальностях нараховувалось понад 400, що складало 5,3 на один населений пункт. Ця кількість була незначною на тлі держави і виносила 4 % від кількості ремісників на Станіславщині. При цьому хочеться зазначити, що незареєстрованих ремісників по окремих населених пунктах було у декілька разів більше.

5. Переробкою сільськогосподарської продукції займалось 37,5 % усіх ремісників. З них переважали шевці (42,8 %) та різники худоби (29,4), а дефіцитнішими були квітникарі (0,2), килимарі та лимарі (по 1,5 %);

6. Найбільше ремісників цього профілю зафіксовано у Кутах (75 чол.), Надвірні (57) та Косові (44), а в 24 населених пунктах (31,5 %) їх офіційно не зафіксовано.

7. До 1930-х рр. кількість ремісників скоротилась у порівнянні з довоєнним періодом у 3 рази, що було викликане укрупненням виробництва та значною кількістю непатентованих ремісників через високі податки та збори.

8. У другій половині XIX – першій третині XX ст. для покращення освітнього рівня селян у справах ремісництва та набуття практичних навиків роботи на Гуцульщині проводились підготовчі курси, створювались ремісничі цехи тощо.

9. У історії розвитку ремісництва, що займалось переробкою сільськогосподарської продукції, можна виділити 4 періоди:

перший – до 1870 р. – бурхливий розвиток ремісництва;

другий – 1870-і рр. – занепад розвитку внаслідок економічної кризи 1873 р.;

третій – 1900-1920-і рр. – різкий ріст дрібних і середніх ремісничих підприємств, внаслідок чого їхня кількість та число зайнятих на них робітників зростає в декілька разів;

четвертий – кінець 1920-х – початок 1930-х рр. – скорочення чисельності ремісників у 3 рази у порівнянні з довоєнним періодом, що було викликане укрупненням виробництва та значною кількістю непатентованих ремісників.

Список використаних джерел

1. Гарасимович І. Ярмарки і торги на Покуття. – Діло. – 1886. – № 83-95; 1888. – № 32.
2. Гнатюк В. Ткацтво у Східній Галичині/Матер. до українсько-руської етнології. – Львів, 1900. – Т. 3. – С.12-26.
3. Головацкий Я. О костюмах или народном убранстве русинов или русских в Галичине и северо-восточной Венгрии. – Спб : Тип. В.Киршбаума, 1868. – 85 с.
4. Горинь Г.Й. Шкіряні промисли західних областей України (друга половина XIX – початок XX століття)/АН УРСР, Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т.Рильського, Львів, від-ня. – К.: Наукова думка, 1986. – 93 с., [8] арк. іл.
5. Горинь Г.Й., Грендиш Я.Д., Никорак О.І. Домашні промисли і ремесла//Гуцульщина (Історико-етнографічне дослідження). – К.: Наук. думка, 1987. – С. 125-146. – 70х90/46. – Тираж 9200.
6. Грабовецький В.В. Гуцульщина XIII-XIX століть (Історичний нарис). – К.:Вища школа, 1982. – 152 с.
7. Грабовецький В.В. Нариси історії Прикарпаття. – Ів.-Фр., 1995. – Т. 8. Гуцульщина другої половини XIX – початку XX ст. – 222 с.
8. Зарембский А. История и техника тканья украинских килимов / Материалы по этнографии. – Ленинград, 1926. – Т. 3. – Вып. 2. – С. 1-18.
9. Клапчук В.М., Клапчук М.М. Делятинщина: історико-географічне дослідження. – Делятин:Фоліант, 2007. – 584 с. – ISBN 966-2988-03-3. – Тираж 1000.
10. Никорак О. З історії розвитку ткацтва Гуцульщини (кін. XIX – XX ст.)//Історія Гуцульщини. – Т. VI. – Львів:Логос, 2001. – С. 262-296.
11. Никорак О. Українська народна тканина кінця XIX – початку XX ст. : Типологія, локалізація, художні особливості. – Частина I. Інтер'єрні тканини (за матеріалами західних областей України) / Інститут народознавства НАН України. – Львів : Афіша, 2004. – 584 с.
12. Сидорович С.Й. Художня тканина західних областей УРСР. – К. : Наукова думка, 1979. – 156 с. – 84х90/16. – Тираж 10000.
13. Український промисл. – 1934. – 22-29 квітня. – С. 12-17.
14. Чубинский П. Труды этнографическо-статистической экспедиции в западно-русский край / Материалы исследования, собранные П.П.Чубинским. – Спб, 1879. – Т. 7.
15. Шухевич В. Гуцульщина. – Т. 4. – Ч. 1, 2. – Львів, 1901. – 320 с.
16. Щербаківський Д. Український килим. – К., 1927.
17. Franko I. Eine ethnologische Expedition in das Bojkenland. – Zeitschrift für österreichische Volkskunde. – Band 11. – Heft 1-2. – S. 17-33; Heft 3-4. – S. 98-115.
18. Franko I. Kilimy podolskie. – Kurjer Lwowski. – 1892. – № 91-93.
19. Franko I. Ornamenty ruskie. – Tudzień. Dodatek literacki do Kurjera Lwowskiego. – 1895. – S. 370-372.
20. Gotębiowski L. Ubiory w Polsce od najdawniejszych czasów aż do chwil obecnych. – Kraków, 1861.
21. Jarra W. O przemysle skórniczym w Galicyi. – Lwów, 1911.
22. Kolberg O. Pokucie. Obraz etnograficzny. – Krakow: T. 1. – 1882. – 356 s.; T. 2. – 1883. – 297 s.; T. 3. – 1888. – 239 s.; T. 4. – 1889. – 327 s.
23. Księga adresowa Polski 1929. – S. 1463-1549.
24. Podręcznik Statystyki Galicyi / Pod redakcją Dr Tadeusza Pilata. – Lwów : Druk. I Związkowa, 1908. – Т. VIII. – Cześć II. – S. 185-328.

25. Rocznik statystyki przemyslu i handlu krajowego. – Zeszyt 1. – Lwów, 1889. – S. 21-22, 51, 62-63.
26. Saryusz-Zaleski W. Dzieje przmyslu w b. Galicji 1804-1929. – Kraków, 1930. – S. 2-107.
27. Stan rzemiosla w Polsce. – Warszawa: Druk. «Lech», 1938. – 326 s.
28. Statystyka Galicyi / Pod kierunkiem Dr Tadeusza Rutowskiego. Rok I. 1886. – Lwów : Druk. Pillera i Spólki, 1887. – 294 s.
29. Wzory przemyslu domowego, wydane przez Muzeum Przemyslowe Miejskie we Lwowie. – Lwów, 1881. – T. 3; Lwów, 1899. – T. 4.
30. Архів Львівського відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії.
31. Державний архів Івано-Франківської області.

Volodymyr Klapchuk

**ALTERATION OF AGRICULTURAL PRODUCTS BY CRAFTSMEN IN
GUZULSHYNA AT THE END OF XIX – THE BEGINNING OF XX
CENTURIES (ON THE EXAMPLE OF GALICH GUZULSHYNA)**

In the article are pointed statistical and analytical investigations of handicrafts of Guzulshyna, which put alteration of agricultural product during the second half of the XIX - first third of the XX item, on the example of Galich Guzulshyna. A place and role the trade of this specialization on the general background of handicraft business is specified within the limits of flank, and on a background of Stanislavivshchyna. Classification of settlements of Galich Guzulshyna is pointed with density and habitats of dilatation of eight handicraft specialities. The cycles of becoming and development of handicrafts which was engaged in conversion of agricultural product are set.

Key words: Guzulshyna, handicraft, agricultural product.

Клапчук Володимир Михайлович, кандидат географічних наук, доцент кафедри екології та рекреації Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

78442, Івано-Франківська область, смт. Делятин, вул. Б.Хмельницького, 9, тел.дом.: 8(03475) 4-31-84; тел.моб.: 80509669229.

Volodymyr_Klapchuk@ukr.net